

O různých pojmech holosti

Jiří Raclavský

V tomto textu reaguji na některé teze článku Martina Schmidta (Schmidt 2010; na místa jeho textu níže referuji jen čísla stránek). Ten byl nedávno otištěn v tomto časopise, přičemž Pavel Cmorej na něj reagoval textem postihujícím leccos z toho, co bych chtěl říci já (takže na text Cmorej 2010 čtenáře odkazuji nejprve).

V několika mých statích (zvláště v Raclavský 2008a, 2008b) jsem vehementně obhajoval smysluplnost teorie holých individuí. V souladu s mnou obhajovanou teorií je holé individuum takové, že pro jakoukoli vlastnost f , pokud individuum má vlastnost f a f je pro něj akcidentální, tak existuje okolnost (možný svět a časový okamžik), kdy to individuum onu f postrádá. (Alternativní definiens mohou využít např. pojem netriviální vlastnosti.) Pojem „Holé“ určuje vlastnost, jejímž neměnným rozsahem je univerzální třída individuí; neboli za všech okolností platí, že každé individuum je holé.¹ Jak explicitně píšou zvláště v druhém mém textu (162 – 163), holá individua za všech okolností existují; to plyne z toho, že ona vlastnost má za všech okolností neprázdný rozsah (jeho prvky jsou dokonce všechna individua).

Schmidt ale tvrdí, že Cmorejova stať a moje statě „priniesli veľmi zlú správu pre zástancov holých jednotlivín, a tou je to, že holé jednotliviny nejestvujú.“ (Schmidt 2010, 85); a dále: „holé jednotliviny ... aj podľa Raclavského, nejestvujú“ (tamtéž, 87). Toto ale přímočaře protičečí tomu, co jsem opakovaně hájil, zastával a napsal.

Avšak Schmidtův text obsahuje i další těžko odpustitelný interpretační prohřešek. Text Raclavský (2008b) je založen na odlišení holých individuí a nahých individuí. Proti existenci nahých individuí celý můj text hned několika způsoby brojí. Nahá individua jsou v mé stati uvažována ve více smyslech, jeden z nich je tento: nahé individuum je ta-

¹ Trochu jinak řečeno (např. Cmorej 2010), vlastnost „být holé individuum“ je totožná s vlastností „být individuum“.

kové, že existuje okolnost, kdy nemá žádné netriviální vlastnosti.² Naproti tomu holé individuum je takové, že za všech okolností má nějaké netriviální vlastnosti. Jak dokazují, taková nahá individua neexistují, každé individuum za všech okolností nějaké netriviální vlastnosti má.

Schmidt píše: „každá jednotlivina musí [podle mne a Cmoreje] nějaké netriviální vlastnosti exemplifikovat (vo všech možných světech), což je v rozporu s atribútom holosti.“ (s. 85), „úplné zbavenie predmetov ich netriviálnych vlastností je nemysliteľné, a preto holé jednotliviny... aj podľa Raclavského, nejstávajú“ (s. 87). Je tedy zjevné, že Schmidt neoprávněně zaměnil mnou používaný termín „nahé“ termínem „holé“ a pak mi vyčítal, že to holým individuím upírám existenci.

Třetí nepřijatelnou dezinterpretaci mého (avšak i Cmorejova) přístupu představuje Schmidtem opakovaně odsuzované chápání holých individuí jakožto výsledků apriorního konceptuálního kreování (s. 89), existujících jen konceptuálně (s. 90), protože abstraktních objektů (s. 86), nejenže ontologicky neplnohodnotných (s. 85), ale v ontologickém inventáři vlastně chybějících (s. 85). S něčím takovým nemám nic společného, v mých statích je to nedoložitelné. Naopak je u mne doložitelné (např. Raclavský 2008a), že holá individua jsou ta individua, jaká známe. Mnou zmiňováni byli Alan (muž s poněkud nezvyklou sexuální profilací), G. Bush, B. Clinton, ba i mé hodinky. Ta všechna jsou prvky mnou, Tichým a Cmorejem uvažované ontologie a pro nikoho z nás to nebyly jakési konceptuální, mimo-ontologické entity.

Rád bych poznamenal, že mezi Tichého linií a některými význačnými současnými teoretiky holých individuí-jednotlivin není takový rozdíl, jaký se chvílemi zdá ze Schmidtova podání. Schmidt nejprve správně postihuje, že Tichý a jeho následovníci diskutují modální aspekt vztahu exemplifikování atributů individuem, kdežto jiní teoretici se více soustředí na „ontologické ukotvení“ tohoto vztahu (s. 86). Toto však má několik souvislostí. Někteří soudobí autoři (nejen Moreland 1998, 260), kteří aktivně vystupují třeba proti teoriím tropů

² Tato definice vznikla mírnou modifikací vzhledem k tomu, jak Schmidt (zřejmě) uvažuje netriviální vlastnosti (totiž jako vlastnosti pro individuum akcidentální, přičemž ty patří mezi netriviální vlastnosti; pro ony nuance viz např. Raclavský 2008a).

apod., popírají mereologickou složenost individuí, resp. ty koncepce, které kladou nějaké netriviální vlastnosti jaksí „do“ individua.

V těch mých a Cmorejových textech, na něž Schmidt odkazuje, skutečně takovéto otázky vnitřní ontologické konstituce individuí hlouběji diskutovány nejsou.³ Nicméně v Raclavský (2008a, 152 – 153) stručně poukazují aspoň na to, že individua jsou v mnou hájené koncepci odlišná od vůbec jakýchkoli vlastností (což např. vylučuje, že by vlastnosti byly nějak „v“ individuu). V následnictví Tichého (Cmorej – Tichý 1998) osobně trvám na tom, že „být částí (nějakého individua)“ je pro individuum vnější a hlavně neesenciální vlastnost. Individua jsou prostě mereologicky jednoduchá – jako u Morelanda.

Všimněme si též, že Tichého linie rozvíjí antiessentialismus (srov. sekci „Tichý's antiessentialism“ v Raclavský 2008a). Když realisté, jak je nazývá a prezentuje Schmidt, upírají individuím netriviální vlastnosti, které mají formovat jejich vnitřní povahu (s. 87), což je vlastně antiessentialismus, tak nevidím, kde je mezi mnou a realisty rozdíl.

Ale pokud realistům nezáleží (s. 88) na tom, zda jsou nějaké vlastnosti esenciální, nějaké empirické a nějaké něco mezi tím, pak tu samozřejmě nelze určité rozdíly nevidět. Jenže pak mi není příliš jasné, k čemu vůbec Schmidtův článek směřuje. V úvodu se totiž zdál slibovat koncepci holých individuí, která se bude nějak týkat měti či postrádání netriviálních vlastností, tedy vlastností s vyhraněným modálním profilem. V průběhu článku (počínaje s. 87) nejprve došlo k odbočce k netriviálním vnějším vlastnostem, posléze k odbočce k (Lewisovým) vnitřním/vnějším vlastnostem – bez ohledu na případnou netriviálnost (s. 89). Takže namísto spadání individuí pod pojem P_1 je nám nabízeno spadání individuí pod jiný pojem P_2 . To, co P_1 a P_2 mají společné, je, že pro ně v textech různých autorů existuje též výraz „holé“ a že se oba týkají individuí, která pod ně mají spadat.

Avšak Schmidt se rozloučil i s oním jejich druhým společným rysem: zatímco P_1 se týká individuí, P_2 se týká časoprostorových bodů. Takže jako jediné pojítko zbývá významová ambivalence výrazu „holé“.

Hlavním příspěvkem Schmidtovy statě je sdělení, že příkladem holých jednotlivin jsou časoprostorové body (tato teorie pochází z textu

³ Mereologičností se ale blíže zaobíral Cmorej např. v Cmorej (2001).

Sider 2006, 393 a dále). Schmidt tedy namísto Cmorejova a mého „holé individuum“ používal „holá jednotlivina“, ale posledním termínem rozumí, možná nikoli výlučně, časoprostorové body (dále stručně: body). Všimněme si, že je nám stále dlužena odpověď, jak je to s holostí individuí, což teprve by nám umožnilo ony pojmy P_1 a P_2 řádně porovnat.

U Tichého následovníků (explicitně k tomu viz např. Cmorej 2010 či Raclavský 2009, 335) jsou body zásadně odlišné od individuí. Neboť individua jsou objekty typu ι , kdežto body jsou čtveřice čísel (potažmo posloupnosti trojic čísel), které patří do jiného typu.⁴ Pokud bychom se ptali na jejich holost, tak podle mne jsou holé v modálním smyslu toho pojmu (srov. v druhém odstavci tohoto textu).

To říkám proto, abych aspoň přibližně porovnal dva pojmy holosti bodů. Nejen ze Schmidtova, ale zvláště ze Siderova textu jsem totiž nabyl dojmu, že ony body jsou voleny jako příklad něčeho holého proto, že se zdají být „nahatější“ než individua. Zatímco individua mají rozmanité vnitřní (dle s. 88) netriviální vlastnosti (jako třeba „být tělesný“ či snad „být vysoký“), tak pro body je těžké najít přirozený příklad vlastnosti takového druhu. Vlastnosti jako „být bod vzdálenější od bodu $\langle 0,0,0,0 \rangle$ více než bod $\langle 0,0,0,2 \rangle$ “ jsou jednak vlastnostmi vnějšími (dle s. 88; jsou nějak vztaženy k metrickému systému, s. 89), jednak jsou to vlastnosti triviální. Netriviální vlastností by bylo až třeba „být nejspodnějším bodem tělesa T “ (kdy T se může pohybovat, odtud netriviálnost). Jenže to je vnější vlastnost nějakého bodu, nikoli jeho vlastnost vnitřní. Zdá se pak, že tu je myšlenkový prostor pro tendenci pojímat něco jako holé, když tomu chybí nějaké vlastnosti.

Nicméně to, že pro určité vlastnosti nemáme zavedeno jméno – a tedy běžně neuvažujeme, že tu ony vlastnosti jsou –, ještě neznamená, že body ty vlastnosti nemají.

Když to řeknu poněkud techničtěji, vycházím z Tichého explikace (ještě jednou: explikace) vlastnosti ξ -objektu (kde ξ je typ individuí, anebo třeba typ bodů) jakožto intenze typu $(o\xi)_{\tau\omega}$. Každá entita typu $(o\xi)_{\tau\omega}$ je pak vlastnost (v rigorózním smyslu). Podotýkám hned, že bo-

⁴ Přijímám Kuchyňkovu explikaci n -tic jakožto jistých (unárních) parciálních funkcí, tj. časoprostorové body jsou prvky typu $((\tau\tau)\tau)$.

dů se tudíž týká zcela totéž, co jsem pro případ individuí tvrdil v Raclavský (2008b), tj. žádné nahé body neexistují.

Někdo by snad mohl oponovat, že ty entity typu $(o\xi)_{\tau\omega}$, kterým neodpovídá žádná pre-teoretická (intuitivní) vlastnost, nejsou vlastně „pravými“ vlastnostmi. Načež by odvozoval, že právě v tomto smyslu jsou body prosty vnitřních vlastností. Potíž s tímto přístupem nevidím ani tak v tom, jak přizvukuje nějakým „lidovým“ domněnkám, ale spíš v tom, že obecně lze takto vzít jakékoli objekty, které se zdají být nesložené a přitom pojímatelné jako jednotliviny, a ty vyhlásit za holé – s odkazem na to, že jim žádné vnější vlastnosti normálně nepřisuzujeme, tj. proto jsou vlastností prosty. Takováto teorie neuspokojuje přinejmenším moje představy o myšlenkové čistotě a eleganci filosofické teorie. Avšak zejména: odmítám dát tradiční filosofickou otázku po substantii jednotlivin-individuí k rozřešení fyzikům, jak vlastně činí Sider (2006, 393).

*Katedra filozofie
Filozofická fakulta
Masarykova univerzita
Arne Nováka 1
602 00 Brno
Česká republika
raclavsk@phil.muni.cz*

Literatura

- CMOREJ, P. (2001): Esencializmus verzus antiesencializmus. In: *Na pomedzí logiky a filozofie*. Bratislava: Veda, 91 – 113.
- CMOREJ, P. (2006): Holé individúá a predikácia. In: M. Zouhar (ed.): *Jazyk z pohľadu sémantiky, pragmatiky a filozofie vedy*. Bratislava: Veda, 137 – 161.
- CMOREJ, P. (2010): Na margo zlej správy pre ontologických nudistov. *Organon F* 17, No. 2, 218 – 226.
- CMOREJ, P. – TICHÝ, P. (1998): Komplexy. *Organon F* 5. No. 2, 139 – 164, No. 3, 266 – 289.
- MORELAND, J. P. (1998): Theories of Individuation: A Reconsideration of Bare Particulars. *Pacific Philosophical Quarterly* 79, No. 3, 251 – 263.
- RACLAVSKÝ, J. (2008a): Reformulating Tichý's Conception of Bare Individuals. *Organon F* 15, No. 2, 143 – 167.

- RACLAVSKÝ, J. (2008b): Holá individua nejsou bez vlastností. In: M. Zouhar (ed.): *Jednotliviny, všeobecniny, významy*. Bratislava: Filozofický ústav SAV, 158 – 172.
- RACLAVSKÝ, J. (2009): *Jména a deskripce: logicko-sémantická zkoumání*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc.
- SIDER, T. (2006): "Bare Particulars". *Philosophical Perspectives* 20, *Metaphysics*, 387 – 397.
- SCHMIDT, M. (2010): O inom prístupe k holým individuám. *Organon F* 17, No. 1, 85 – 91.